

א' ב' שבפרשה

רעיון ומוסר השכל בדרך משל ונמשל הנלמד מהפרשה
מבארם של רבותינו מפרשי התורה, בעלי המוסר והחסידות.

קיבעון של 'קוצר רוח'

הרב אהרן רכניצר

"כידוע לכם, שיש משפחות בקהילתנו שקורסות תחת נטל הפרנסה, לכן הגעתי למסקנה שאנחנו חייבים להקים מוסד צדקה לשיקום אותם המשפחות, אך אני מציע שלפני הכל נחפש ונברר על קהילות שכבר הקימו מוסדות כאלו, ללמוד מכישלונותיהם ובעיקר מהצלחותיהם, לקבל מהם הדרכה מעשית - איך בונים מערך כזה, לשמוע אם בכלל. מה התועלות מה ההשלכות המחייבות למוסד כזה. ר' מרדכי לבפינר הוא זה שאני ממליץ עליו, כמי שראוי להתמנות מטעם הקהילה כרכז אחראי לעניין זה" אלו היו דברי רב קהילת ישורון בפתח ישיבת ז' טובי העיר, שבאו לדון בגורלם של מעוטי היכולת משפחות מסכנות של"ע לא גומרים את החודש.

ר' מרדכי שהיה אמן על העזרה לזולת קיבל את התפקיד בחפץ לב. הוא שעה לעצת הרב והחל לעשות סבב בין הקהילות, ללמוד את הצעדים הנכונים אשר עליו לעשות כדי לבנות את הארגון המתבקש. בתוך הסבב הזה יצא לו להכיר את ר' שרגא אייזנגעבר יו"ר ארגון "מטה חסד" שכבר צבר ניסיון של קרוב לשלושה עשורים של נתינה ועזרה לקהילה.

שרגא נענה לר' מרדכי והבטיח לעמוד לו לעזר בכל שאלה שיהיה לו, "תרגיש בנוח אתה יכול להתקשר מתי שאתה רוצה, אהיה זמין בשבילך ברוב שעות היממה. מלבד זאת אני מציע שעם הקמת מוסד הצדקה שלכם, ערכו

אסיפת מתנדבים ואני אתן שם את ההדרכה היסודית למתנדבים שלכם, אתה תראה את הגישה שלי לחיים ואז תבין במה זכינו להקים אצלנו קהילה מפוארת ברוחניות ובגשמיות".

לאחר גיבוש המתנדבים נקבע יום ג' וארא ליסוד ארגון "החזקת בו" בו ישתתף גם רב הקהילה וכמובן שמקומו של ר' שרגא אייזנגעבר לא נפקד, והוקדש לו פרק זמן נרחב לנאום ההדרכה שהבטיח לתת.

"בורי ורבותי" פתח ר' שרגא, "על חשיבות התנדבותכם למען מטרה זו לא אני הוא זה שצריך להרחיב בזה וכבר שמעתם כאן בהרחבה מרב הקהילה ומהעסקן ר' מרדכי לבפינר, שבהיכרותי הקצרה אתו התרשמתי ממנו עמוקות לטובה, כאדם

שנחוש לעזור ולהקריב מעצמו לזולת, יהי ה' בעזרו וכל אשר יעשה יצליח. בשיחתי אתכם אני רוצה ללמד ולכוון אתכם בהדרכה פרקטית ומעשית. אתם עומדים בס"ד להיות לעזר לאנשים מסכנים וקשי יום, חשוב שתדעו מה המאפיין ומה היא צורת התגובה שלהם, למה הם נוהגים כפי שהם נוהגים. אני רוצה יותר להתמקד ולהסביר מה עובר על אנשים כאלו ואיך אפשר לעזור להם, ותתפלאו לשמוע שברוב הפעמים הפתרון הוא לאו דווקא הכסף, כשתשמעו את דברי תפנימו יותר את ערך התנדבותכם למען מטרה זו.

יש לי שאלה בשבילכם, האם אדם מסכן - הוא באמת מסכן, או שזה אדם שגלגל לעצמו את המסכנות שמביא אותו להגיע למצב של מסכנות אמיתית?"

ויכוח סוער התעורר שם משך דקות ארוכות, היו שטענו שישנם אנשים שהם באמת מסכנים מכוח הגורל ומצווה לעזור להם ואילו אנשים שמסכנים את עצמם לדעת לא צריך לעזור להם. מנגד היו שטענו שבדרך כלל האדם הוא זה שגורם לעצמו את המסכנות אבל לדעתם גם אם נאמר שהאדם אשם בזה שהביא את עצמו למצבו, בסופו של דבר הוא מסכן וצריך לרחם עליו.

ר' שרגא חיכה שהרוחות יירגעו והמשיך, "את התשובה לשאלה אם צריך לעזור להם הרב יענה על זה. אבל אני רוצה לשאול אתכם מה בעצם פירוש המילה 'מסכן'?"

ובכן לא אלאה אתכם בשאלות ונעבור לתשובה, לא לפני שנפריך את המובן הפשוט בשפת העם, שהמילה מסכן יש לזה קונוטציה שלילית,

שאנשים מפרשים את זה רק במשמעות של נעבעך, מיישהו שלא שפר עליו גורלו, והוא זה שתמיד יהיה עזוב ויצטרך לרחם עליו ולתמוך בו וכו'. אלא ש'מסכן' הוא גם מלשון אוצר, מלבד כמה אזכורים שאנו מוצאים את הביטוי של מסכן בתנ"ך שמשמעותו עוני ודלות שמבטאת חסר מסוים, אנו רואים גם את המילה 'מסכן' בתורה, שמתבטאת בהבנה הפוכה של אוצרות. 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם' (דברים ח, ט). ששם מסביר הכלי יקר וז'ל: "דבר אחר מסכנות לשון אוצרות, מלשון ויבן ערי מסכנות (שמות א, יא) שפירש שם רש"י כתרומתו בית אוצריא".

הרי שהמילה מסכן הוא גם ביטוי לאוצר אם כך נוכל לשלב את שניהם ולומר בוודאות שגם המסכן שמתמודד עם החסר שלו ידע שנגד זה יש לו גם אוצר, כל

מסכו-מי שפועל נגד ההיגיון

ותעל הצפרדע (ב, ת, י) וברש"י 'צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים'.

דבר נפלא רואים כאן שהמצרים הכו בצפרדע וראו שהיא משריצה נחילי צפרדעים והם שבים ומכים עד שמלאה מצרים בצפרדעים, נשאלת השאלה הפשוטה הם לא ראו מה קורה להם כשהם מכים לצפרדע, הרי ההיגיון הפשוט אומר שיפסיקו מיד אחרי ההכאות הראשונות? אלא אומר מן הסטייפלר זצ"ל בספרו ברכת פרוץ שכך היא דרך הכעס המשתלטת על האדם וגורמת לו לכעסן לפעול נגד עצמו ונגד ההיגיון, כך אנו רואים בכל אדם שכועס שאם עוצר ברגע הראשון וכובש כעסו לא יהיה המשך למריבה שלו וכך לאט לאט תשכך אש המחלוקת.

ומוסיף על זה רבי שמשון פינקוס זצ"ל שממנו נלמד כל אחד ואחד מאתנו אם באה עליו איזה צרה קטנה יסבול אותו ולא ינפח הצרה, כי אם לא כן ימיט על עצמו עוד צרות אחרות, כי ראשו וליבו נתונים ומושקעים בצרתו כמו שאמר שלמה המלך "ורוח איש יכלכל מחלהו, ורוח נכאה מי ישאנה" כאשר רוחו של אדם שבורה אין בכח האדם לסבול הצרה, ומזה ילך מדחי אל דחי, והצפרדע השוכנת במוחו מתיזה עוד ועוד צפרדעים עד שממלאת את כל ישותו בצפרדעים, ומי גרם לו כל זאת אם לא הוא עצמו!?

בדרך זה אפשר לתרץ את הקושיה המפורסמת איך הקשה השי"ת לב פרעה שהרי זה כאילו נטל ממנו הבחירה?

אלא לפי הנ"ל שאדם ששבוי בכעסו ומסכנותו ילך נגד ההיגיון, מובן היטיב שהרי גם באופן זה נקרא הוא בעל בחירה כי מעצמו בחר לו המשגה הלזה. אולם בדרך כלל גם אדם כזה כשיעורוהו משבין ליבו ע"י מכות מיד יתעשת ויתנער ויתקן מעשיו. פרעה היה שבוי בעצמו במעשיו שלא לשחרר את בני"ל לחרות, הגם שהיה נגד ההיגיון שקיבל מכות וצעקו עבדיו הטרם תדע כי אבדה מצרים? מ"מ הוא בשלו. ומה שהקב"ה חיזק את לבו, היה רק שלא ישבר מהמכות שיישאר אדיש לכל זה, וממילא לא ישלח ואז ארבה את מופתי בקרב העם, והחזיק לב פרעה שלא ירתע מאימת המכות או מצעקת עמו. נמצא שהבחירה היתה שלו נטו, ורק חיזוק הלב שלא יחזור בו מהבחירה שלו, הוא היתה מאת ה'. כנ"ל.

בעקבות כספיהם שירד לטמיון בגין השקעה לא נכונה, הוצאה לא משוקלת וכדו'. האדם שעשה משגה כלכלי מסוים, אם תבואו להטיף לו מוסר איזה השקעה שטותית עשית, הוא בשום פנים ואופן לא יקשיב לכם, **כי איזה בן אדם יסכים שיצמידו לו אות קין כלזר - כבן אדם כשלן ומפסידן שלא יודע אחד ועוד אחד?**

הבעיה שבדרך כלל אנשים שאינם מודעים לבעייתיות שבהטפת מוסר **שלא בזמן הנכון**, מתעקשים לעשות זאת באופן מידי. ואין לנו ספק שהמניע שלהם הוא נטו לשם שמיים כי הם אומרים "צריך לחנך אותו שלא יעשה את זה שוב". (שכיח הרבה אצל הורים שמערבבים רגש לתוך השכל שיש בהם כדי לעזור לילדיהם, שכל כולו נובע מטוב לב מרגשי אכפתיות לילד) **לכן כדאי שתדעו שבהטפת מוסר לא תועילו כלום כי המסכן הזה מקוצר רוחו פשוט לא שומע**, מגלות הדעת שהוא שרוי בו, הלב שלו לא פתוח כעת להבנת הדברים, פתאום תרגישו שאתם מדברים אליו כמו אל הקיר. אם כן תשאלו מה - אין פתרון?

תשובה לדבר ממשיך ר' שרגא, "מצאתי כתוב בדגל מחנה אפרים בפרשתנו (ראה מסגרת בעמוד זה), **שמונה לנו הדרך הישרה והאמתית איך אפשר לעזור ליהודי שרוי בגלות הדעת** איך מסירים ממנו את קליפת הקוצר רוח העצבות והייאוש, ונתרגם אותם לשפת המעשה.

כדי לעזור להאדם עלינו להתחבר אליו, לתת לו רגש אמפתי-הזדהות, ונחזור שוב לדוגמא לאדם המסכן שאיבד דמיו בעסק כושל, ולא משנה הסיבה או הנסיבות. נשתתף אתו בצער עד גבול מסוים ונלך אתו צעד אחד צעד באמירה ברורה **עם כל הצער שבדבר חבל על מה שקרה, בוא נמצא יחד את הדרך איך להיבנות שוב, נמצא את הדרכים שלא נאבד את מה שעדיין יש לו ומשם נעלהו חזרה לדרך המלך**, מתוך השיטה הזו יתחבר האדם אליכם המטפלים, ואחר שכבר תעזרו לו תוכלו מידי פעם להשחיל הנחיות ברורות מה לא יעשה שוב, כדי לא ליפול שוב. אני מבטיח לכם שאזי המסכן הזה כבר לא ירגיש מאוים, הוא יקשיב ויפנים את הכישלון למנף אותו כשיעור מאלף לכל החיים שבע"ה לא יחזור על זה שוב.

המסקנה מכל זה שהעזרה שלנו בדמות הכסף אולי יכולה לעזור באופן ארעי, אבל יותר מכל עזרה שכזו הוא התמיכה שלנו לעזור לו לצאת מהמסכנות מהקיעון של הקוצר רוח השרוי בו. ועל זה אפשר לסיים **בדרך מליצה הפסוק בתהלים (קמב ח) הוציאה ממסגר נפשי יהודות את שמך בי יתירו צדיקים כי תגמול עלי**. כשתוציאו את האדם הנמצא במסגר נפשו - במסכנות וקוצר רוחו שיוכל גם הוא יהודות את שמך, אז יתקיים בכם **בי יתירו צדיקים**, בזה נדע שאתם בדרך הנכונה יען שאתם גומלי חסדים אמיתיים.

ר' מרדכי לבפיינר קם והודה נרגשות לר' שרגא ואמר: "בשם רב הקהילה ובשם כל המתנדבים כאן **אנו מודים לך על השיחה המאלפת היום, שתלוה אותנו כהדרכה פרקטית ומעשית עבור מערך ההתנדבות שקיבלנו על עצמנו**, וגם באופן אישי כל אחד לעצמו בהתמודדות בחיי היום יום. **חזקו ואמנו**."

אדם נולד עם אוצר כשרונות שהקב"ה חנן אותו, שאתו הוא יוכל לתמרן ולהצליח בחיים, ואדם אינו יכול לתרץ את עצמו במצבו הרע בו הוא נמצא, שבגללו הוא הגיע לאן שהגיע, והוא נכון גם בגשמיות ובעיקר גם בחלק הרוחני כמו שאנו מוצאים בגמ' (יומא לה:): **הלל מחייב את העניים ור"א בן חרסום מחייב את העשירים** ועוד כיו"ב, ונשאלת השאלה הן אמת שההלל היה עני והיה גם ת"ח האם מצפים מהאדם שישווה את עצמו להלל הזקן? והתירוץ שמצפים ממנו שילמד מהלל הזקן ושאר התנאים כל אחד במצבו, שעבדו את השי"ת ממצבם שהיו בו ולא התחפרו בבעיותיהם ולא ניצלו זאת כתירוץ למסכנות שמובילה לאי עשייה.

בקהלת מובא רבות המילה מסכן, שלמה המלך מבטא את האדם השפוט בעיני יצרו כמסכן, **"טוב ילד מסכן וחכם, ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להיזהר עוד"** (קהלת ד יג). וברש"י שם מסביר שמסכן כוונתו על היצר טוב שהוא **ילד מסכן וחכם** לעומת **מלך זקן וכסיל** - היצר הרע, אם כן משמע שמסכן זה דבר טוב? ולמה קראו **ילד מסכן** - מפני שהיצר טוב בא רק בגיל 13 בבחינת חסר, אי לכך היצר טוב מסכן לעומת היצה"ר שבא מיד מגיל 0 ולכן איברי האדם אינם גרילים לצייט ליצר טוב כמו ליצה"ר, וע"כ הוא נקרא מסכן (מכאן גם ההוכחה שכל חסר יתבטא בלשון מסכנות) נשאלת השאלה האם יוכל אי מי לתרץ עצמו כלפי מעלה ולומר בפני ב"ד של מעלה, אין שום אפשרות לדון אותי לחובה כי 13 שנים הייתי מסכן - הייתי בחסר שלא היה לי יצר טוב? ע"ז אומר הקהלת **טוב ילד מסכן וחכם** שלוקח את המסכנות בחכמה ומתעלה מעל המסכנות ולזה יקרא חכם!

צריך לדעת שאדם שקורה לו מקרה מצער או קושי מסוים בחייו, באמת חסר לו משהו, אבל הוא יכול להתגבר על זה, כי מול זה הקב"ה חנן אותו באוצרות אחרים שיכולים לחפות על החסר הזה, והקב"ה בעצמו אם יבקש ממנו, יסייע לו בחכמה פתרון שיבוא מתוך המצוקה שהוא נמצא בו. אבל במקום זה - ישנם אנשים שנכנסים עמוק אל הבעיה, וכתוצאה מזה הם שרויים במין דיכאון שבמקום לחפש את הדרך לצאת ממנו, הם שוקעים בביצה הזאת שוב ושוב, וכמו כדור שלג מתווספת בעיה אחת - אל בעיות נוספות שברובם היו יכולים להיעצר, אם היו מתעשתים בזמן, ולא היו מרבים בתוכם את אותם **צפרדעים**" (ראה מסגרת בעמוד א).

מורי ורבותי פונה ר' שרגא למתנדבים שם, **אני בטוח שעכשיו אתם שואלים את עצמכם, רגע, אז לא צריך לעזור לבן אדם כזה? הרי לפי מה שהבנו שהאדם הוא זה שגורם לעצמו את הצרות ואם כן מה בעצם רוצים מאתנו כאן במפגש זה?** התשובה היא כן, האנשים האלו צריכים את עזרתכם וכיהודים המצויים במצוות **'והחזקת בו'** אנחנו חייבים לסייע להם ככל האפשר, **השאלה היא רק מה ואיך?** אחרי שהבנתם את העיקרון מה שעובר על הבן אדם שנקלע לקושי בחייו, שהוא פשוט מקשיב לרגש שלו שסוחף אותו פנימה להתעסק במצוקה שאופפת אותו, עד שהעצב משתלט עליו והוא מאבד את הכיוון או הדרך שהוא מסוגל לעזור לעצמו, ומהרפול שהוא נמצא בה הוא מרים ידיים בייאוש ולפעמים אף מעצים את הבעיה.

בדיוק בנקודה זו אתם הכתובת לחלץ אותו מהבוץ הזה, אתם כאנשים העומדים מהצד נטולי רגשות שליליים פשוט יכולים לעזור לו לעצור את הסחף שלו. השאלה הוא רק כיצד עושים זאת.

ובכן התשובה תתחלק לשניים, מה שלא תעשו ומה כן תעשו. כמו שכבר הסברנו שהאדם שנקלע לבעיה/משבר שרוי הוא כל כולו בבעיה, **לכן אם תבואו ותטיפו לו מוסר, לא רק שהוא לא יקשיב לכם אלא גם יטנא אתכם**, ולענייננו" ממשיך ר' שרגא "אביא לכם דוגמא שתפגשו בו באופן קבוע, מאנשים שנהפכו להיות מסכנים

קוצר רוח - גלות הדעת

ולא שמענו אל משה מקוצר רוח וגו'. הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ופירש"י 'זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה'. **וידבר ה' אל משה ואהרן ויצומו אל בני ישראל** (ו' ט-יב-יג)

[כדי להבין הדגל מחנה אפרים, נקדים מה שידוע מהבעש"ט זיע"א על עניין גלות הדעת שקשה מגלות הגוף. גלות הדעת פירושו כמו שבגלות הגוף - האדם הנמצא במצב פיזי מחוץ לביתו, הוא נקרא גולה, כך גם האדם שהדעת אינו עמו הריהו גלות הדעת. ובדרך זה מסביר מה שאמר משה אל השי"ת 'הן בני' לא שמעו אלי וגו' שהיה זה מפני קושי השעבוד וקוצר רוחם שהוא קוצר הדעת-המושג, שהיה בגלות ולכן לא שמעו לו על אף שהיה לטובתם, ואיך ישמענו פרעה? (פירוש שיש **קוצר המשיג** ויש **קוצר המושג**, קוצר המושג פירושו שהאדם יש לו שכל להבין הדברים רק שמושג זה קשה במיוחד או שבמצבו של האיש ברגע זה קיים קוצר המושג. וקוצר המשיג הוא כאדם הטיפש שאינו מסוגל להבין בגלל **קוצר המשיג**, ההבדל ביניהם שאצל קוצר המושג כשיתחברו אליו להטעימו המושג או יסיר מהם הצער יבינו המושג, אולם קוצר המשיג קרי האדם הסכל, לעולם לא נוכל להוסיף לו מנת משכל) וזה הק"ו **ואיך ישמענו פרעה**].

הקשה האוה"ח אמאי לא כתיב תירון של השי"ת בזה? עיי"ש מה שתיירן. ולפענ"ד נראה לומר שהשי"ת כן השיב לו בתשובת ויצומו אל בני", **בני"ה היו בגדר קוצר המושג שהיו שקועים בעבודתם בגלות הדעת שלהם** ולכן לא שמעו אל משה מקוצר רוח, **רוח לשון רוחניות שקצרה רוחם להבין המושג**, שלא יכלו לקבל דיבור השי"ת, [ופרעה היה מחמת קוצר המשיג]. ולכן **ויצומו אל בני"ה** היינו לשון חיבור **בצוותא חדא** והיינו שמשם ואהרן יחברו רוחניותם אל בני"ה ואז יוכלו לקבל דיבור השי"ת, כי משה הוא התורה ע"ד ותרא אותו כי טוב הוא, והמשכיל יבין.

(מיוצג עפ"י הדגל מחנה אפרים, ודומה לזה כתב גם בתפארת שלמה עה"פ והן לא יאמינו לי)

העלון יו"ל בחסות

קופריוטינג
פרסום גרפיקה הפקות יח"צ אסטרטגיה בניית וקידום אתרים

ניתן להזמין גם קופריוטינג - רישיונות וכתובת שיווקית בלבד

אהרן רכניצ'ר לתאום פגישה 057-310-7200

טלפון: 073-73-70-930 פקס: 073-73-70-940

קדושת אהרן 12 ירושלים. דוא"ל: copyriting@gmail.com